

Konsten att multiplicera (stora) heltal

Johan Håstad

**KTH Numerical Analysis
and Computer Science**

18 november 2006

Stora heltal

Mental bild:

Handmultiplikation av tal med hundratals siffror.

Datormultiplikation av tal med miljontals siffror.

Mina exempel är mycket mindre..

Vanlig multiplikation

Vi vet hur vi beräknar $6531 \cdot 1217$

$$\begin{array}{r}
 6531 \\
 1217 \\
 \hline
 45717 \\
 65310 \\
 130620 \\
 653100 \\
 \hline
 7948227
 \end{array}$$

Rysk bond-multiplikation

Upprepa:

Dubblera ena talet, halvera andra (avrunda neråt).

Summera de dubblerade tal som står bredvid udda tal.

Vilket sätt är bäst?

Hur komplicerad är metoden?

Hur mycket arbete kräver den när vi väl lärt oss den?

Vårt huvudmått

Strunta i hur svårt det är att lära sig metoden.

Räkna antalet elementära beräkningssteg.

I vårt fall att addera eller multiplicera enstaka siffror.

Vanlig multiplikation

Anta att varje tal har n siffor.

Varje siffra i ena tal multipliceras med varje siffra i andra: n^2 multiplikationer.

Ungefär lika många additioner.

Totalt $2n^2$.

Notation $O(n^2)$ betyder “någon konstant gånger n^2 ”.

Fyra gånger så dyrt att multiplicera dubbelt så långa tal.

Rysk multiplikationen

Antal halveringar är

$$\log_2 10^n \approx 3n$$

och antalet siffror i det större talet blir högst $2n$.

Antalet operationer blir högst $6n^2 = O(n^2)$.

Jämförbart med vårt vanliga sätt, 4 gånger så dyrt att multiplicera dubbelt så stora tal.

Verklig tid

Låt oss ta stora tal, med en miljard siffror. Rejäla men får plats i datorn.

$n = 10^9$ och antal operationer med vanlig algoritm $n^2 = 10^{18}$.

Hur lång tid tar detta på en bra modern dator?

Överslag

Ungefär en miljard operationer på en sekund, ger
en miljard sekunder
vilket är
drygt 30 år.

Nya tankar

$$x = x_1 10^{n/2} + x_0$$

$$y = y_1 10^{n/2} + y_0$$

$n = 4$, $x = 6531$ så är $x_1 = 65$, $x_0 = 31$.

x_1 är de $n/2$ mest signifikanta siffrorna, etc

$$xy = x_1 y_1 10^n + (x_1 y_0 + x_0 y_1) 10^{n/2} + x_0 y_0$$

och vi vill räkna ut

$$x_1 y_1, x_1 y_0 + x_0 y_1, x_0 y_0$$

vilket verkar kräva 4 multiplikationer av tal med $n/2$ siffror och lite additioner.

Ett bättre sätt

Räkna ut

$$x_1y_1, x_0y_0, (x_0 + x_1)(y_0 + y_1)$$

och sedan använd

$$x_1y_0 + x_0y_1 = (x_0 + x_1)(y_0 + y_1) - x_1y_1 - x_0y_0.$$

Vi klarar oss med med tre multiplikationer av tal med $n/2$ siffror (eller möjligen $n/2 + 1$) och lite additioner.

Vårt tidsexempel

$$x = 6531, x_1 = 65, x_0 = 31$$

$$y = 1217, y_1 = 12, y_0 = 17$$

$$x_1 y_1 = 65 \cdot 12 = 780$$

$$(x_0 + x_1)(y_0 + y_1) = 96 \cdot 29 = 2784$$

$$x_0 y_0 = 31 \cdot 17 = 527$$

$$x_0 y_1 + x_1 y_0 = 2784 - (780 + 527) = 1477$$

och svaret blir

$$\begin{array}{r}
        \\
        \\
        \\
 1   \\
 7   \\
 \hline
 7
 \end{array}$$

Nästa idé

Multiplikation av ett par av 1000000-siffriga tal reduceras till multiplikation av tre par av 500000-siffriga tal.

Gör vi dessa på vanligt sätt?

Rekursion

Upprepa på delproblem. Vi får 9 par av multiplikationer av 250000-siffriga tal etc.

Ger 3^j par av multiplikationer av $n/2^j$ -siffriga tal.

Om $n = 2^j$ blir det arbete ungefär $3^j = O(n^{1.58})$.

Vårt exempel

$$n = 10^9 \approx 2^{30}$$

Vi får ungefär

$$3^{30} \approx 2 \cdot 10^{14} \text{ operationer.}$$

Nere i tre dygn!

Ännu bättre

Dela upp varje tal i tre delar,

$$x = x_2 10^{2n/3} + x_1 10^{n/3} + x_0,$$

och samma med y .

Visar sig att vi kan reducera till multiplikation av 5 par av tal med $n/3$ siffror.

$n = 3^j$ kan lösas till en kostnad av ungefär

$$5^j \approx n^{1.46}$$

ytterligare något bättre.

Bäst kända algoritmen

Dela upp i många smådelar, använd diskreta Fourier transformen.
Ger tid

$$O(n \log n \log \log n).$$

Löser multiplikation av tal med en miljard siffror på mellan minuter
och timmar beroende på implementation.

Öppen fråga

Kan vi multiplicera två n -siffriga tal med $10n$ operationer?

Min gissning är “troligen inte” men osvuret är bäst.

Slutord

Multiplikation är inte så enkelt som vi tror....